

Projecten onder de loep van gender

Praktijkcases rond gender- en inclusiebegeleiding

Apolline Vranken

L'architecture qui dégenre

PRESENTATIE VAN DE SPREEKER

Apolline Vranken is architect en oprichter van de vzw ***L'architecture qui dégenre***, een platform dat de dominante ordening in vraag stelt, gelijkheid helpt opbouwen en optimisme uitstraalt.

De vzw is een ruimte voor het delen van praktijken en kennis rond architecturale, artistieke en stedelijke gelijkheid.

Opgericht in 2018 in Brussel, nam *L'architecture qui dégenre* het initiatief voor de eerste Dagen van het Matrimonium in België (sinds 2019) en de Matrimoniumseizoen (sinds 2021). De organisatie ontwikkelt en begeleidt feministische stadswandelingen, opleidingen en workshops rond gender en de stad. Ze ondersteunt ook architecten, stedenbouwkundigen en beleidsmakers bij het integreren van de genderdimensie in architectuurprojecten.

Deze presentatie verkent verschillende begeleidingsprojecten “onder de genderloep” die door *L'architecture qui dégenre* werden uitgevoerd. De organisatie begeleidt architecten, stedenbouwkundigen en overheden bij het integreren van gender en inclusie op verschillende schaalniveaus: gewest, wijk, publieke infrastructuur, woningen en voorzieningen.

Aan de hand van concrete voorbeelden toont ze hoe bestekken, participatieprocessen en ontwerp kunnen inspelen op uitdagingen rond inclusie, zorg, toe-eigening en gemengd gebruik. Projecten zoals Bookshop Kanal of Queerpiss illustreren ruimtelijke ingrepen die gendergevoelig zijn en die vormen van “coveillance” en gedeeld gebruik stimuleren.

De presentatie vertrekt vanuit een feministische theoretische basis en belicht de nog resterende uitdagingen, met name op het vlak van institutioneel engagement, regelgeving en de systematische integratie van gender in opdrachtgeverschap en ontwerpprocessen.

Projecten onder de genderloep: praktijkvoorbeelde n van gender- en inclusiebegeleiding

Apolline Vranken · L'architecture qui
dégenre

*Inclusieve architectuur: het bestaande bouwen
transformeren en diversiteit verwelkomen*

L'architecture qui dégenre

Illustratie van L'architecture qui dégenre
door Théodora Jacobs, 2018.

Association de fait dès octobre 2018.
Association Sans But Lucratif depuis juin 2021.

L'architecture qui dégenre vzw

architecturequidegenre ...

L'architecture qui dégenre

541 publications 11,5 k followers 2 140 suivi(e)s

Architecte (Design)

BE 26-28.09.25 Matrimoine/onium

 Apolline•Audrey•Annabelle
•Camille•Elisabeth•Lola•Rosalie•Shana
 ... plus

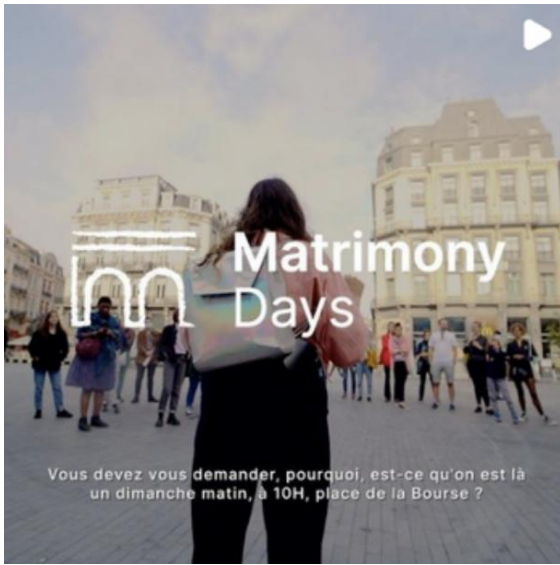
 linktr.ee/Matrimonydays et 3 de plus

L'architecture qui dégenre vzw

De vzw is een ruimte voor het delen van praktijken en kennis rond architecturale, artistieke en stedelijke gelijkheid.

Opgericht in 2018 in Brussel, nam L'architecture qui dégenre het initiatief voor de eerste Dagen van het Matrimonium in België (sinds 2019) en het Matrimoniumseizoen (sinds 2021). De organisatie ontwikkelt en begeleidt feministische rondleidingen, opleidingen en workshops over gender en de stad. Ze ondersteunt ook architecten, stedenbouwkundigen en beleidsmakers bij het integreren van de genderdimensie in architectuurprojecten.

6 onderling verbonden pijlers

Pijler Matrimonium

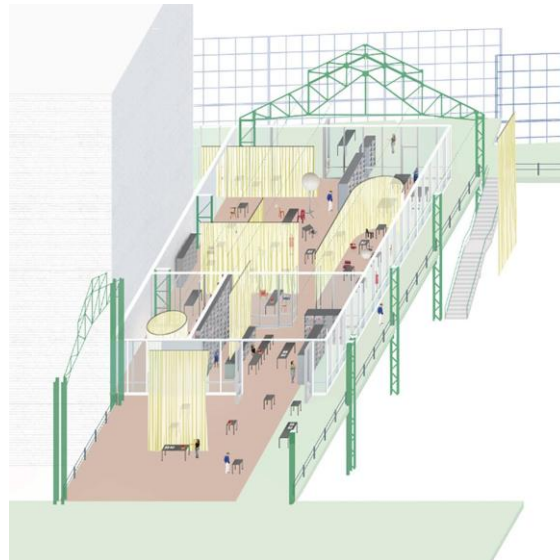
Queer-pijler

Vormingspijler

Jeugdpijler

Architectuur Pijler

Bemiddelingspijler

Pluridisciplinair team

Dagen van het Matrimonium 2022. © Lisa Lince

Dubbele en transversale doelstelling

- de geschiedenis ont-genderen
- de ruimte ont-genderen

Des béguinages
à l'architecture
féministe

Comment interroger et subvertir les rapports
de genre matérialisés dans l'habitat ?

Apolline Vranken

**Gender, geschiedenis en ruimte in
éénzelfde beweging denken**

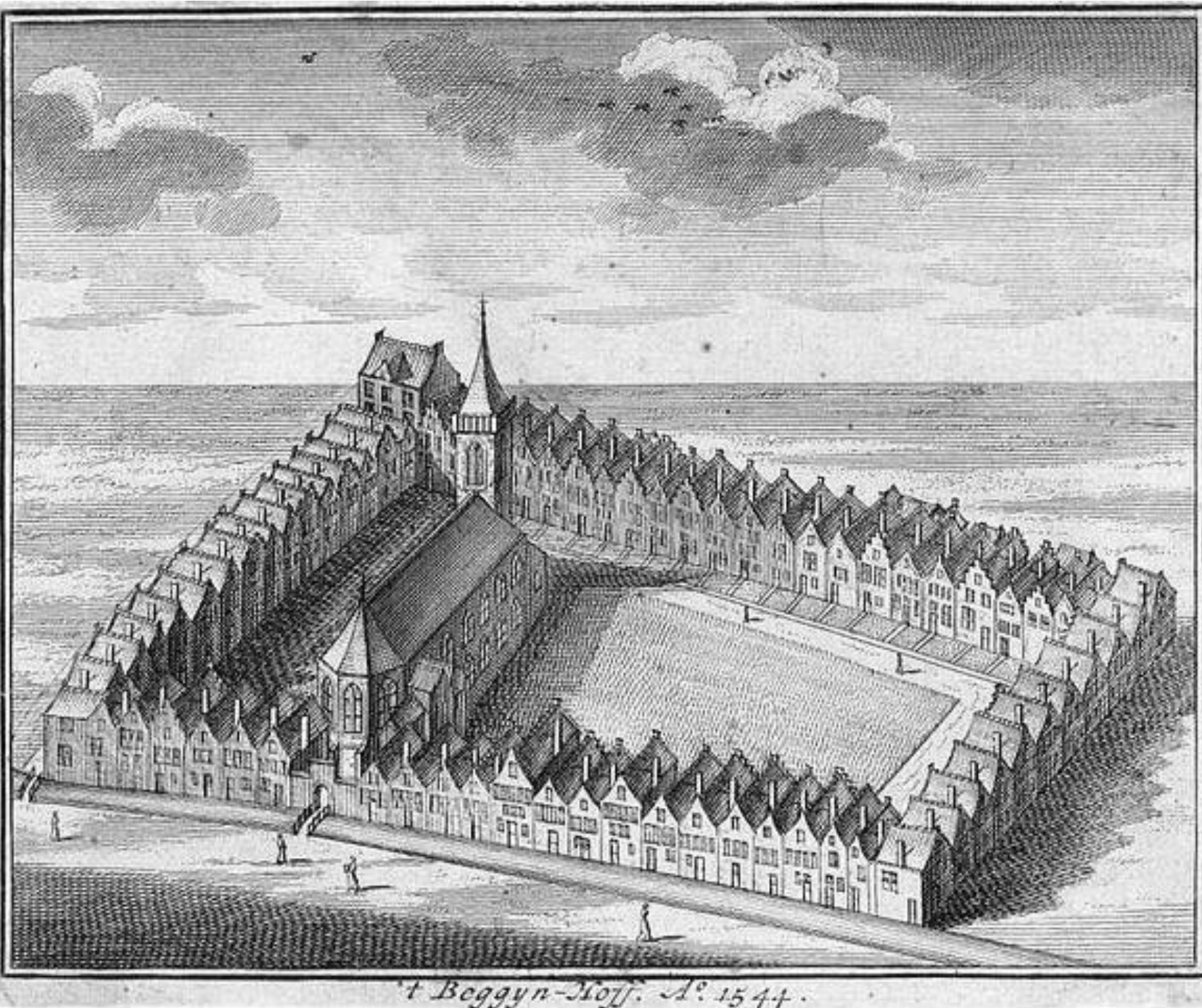
**Inclusieve culturele en architecturale
praktijken verankeren in de lange
termijn**

**Feministische historische basis:
legitimitéit en herbruikbare
instrumenten**

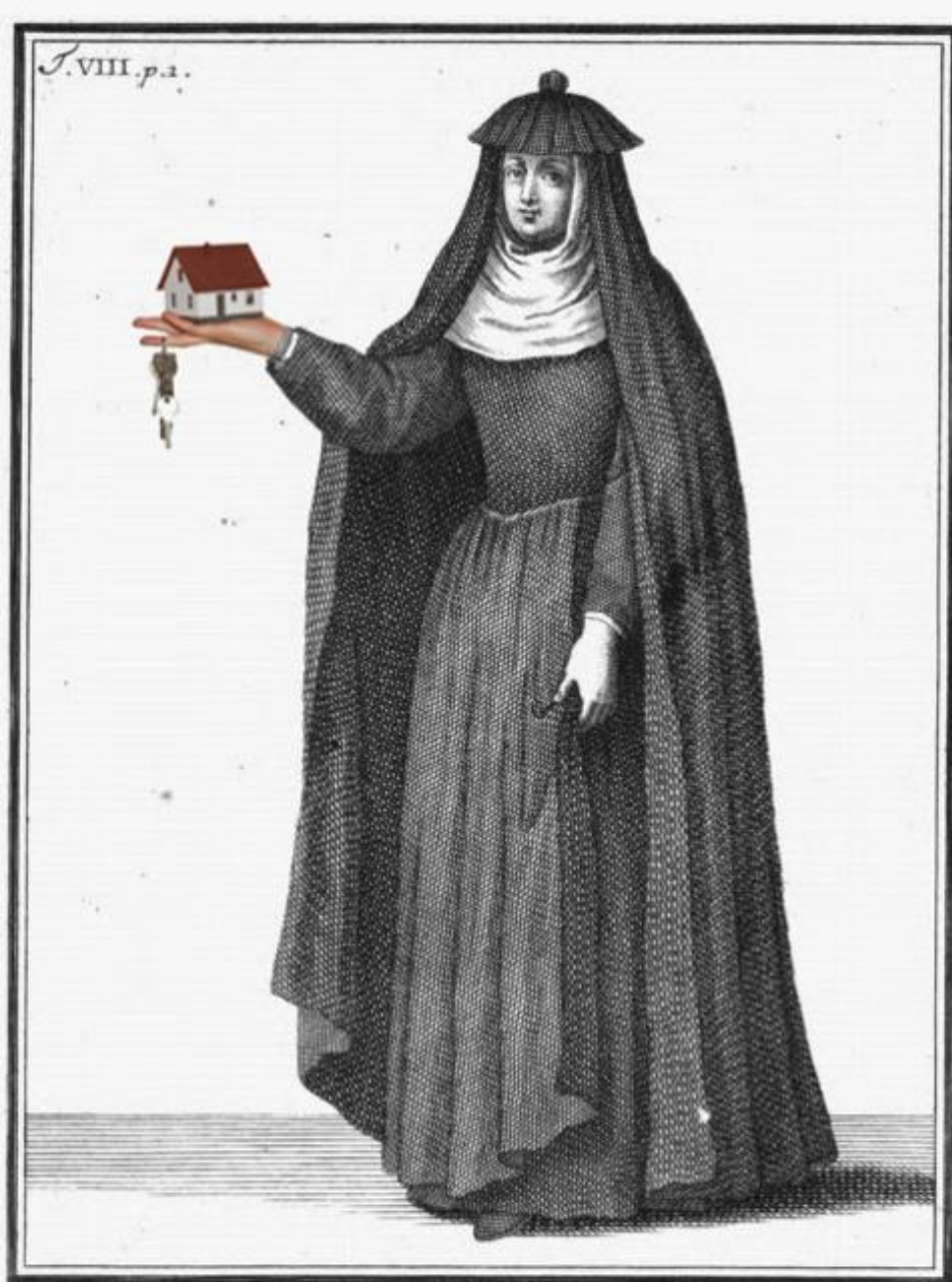
**Erfgoed en architectuur als dragers van
rechtvaardigheid en sociale
transformatie**

Vranken, Apolline. Van begijnhoven naar
feministische architectuur. Hoe kunnen de in de
woonomgeving verankerde genderverhoudingen
worden bevraagd en ondermijnd? (UF, 2018)

Begijnhoven

Begijnhof met
binnenplaatsplan,
't Beggyn-Hoff, 1544

Beguine d'Anvers

de Poilly f

Noch echtgenote noch zuster / half religieuzen, half leken

De eerste vrouwelijke grondbezitters in Europa, zij zullen de eerste tuinsteden en sociale woonwijken van het begin van de 20e eeuw inspireren... en zelfs Louvain-la-Neuve!

Enkele praktijkvoorbeelden

MANUEL
ESPACES
PUBLICS

DRAAIBOEK
PUBLIEKE
RUIMTE

urban.brussels

Draaiboek Publieke Ruimte

Op gewestelijke schaal

opdracht begeleiding en redactie van het
“Handboek Publieke Ruimte” in het kader van de
integratie van gender- en inclusiecriteria

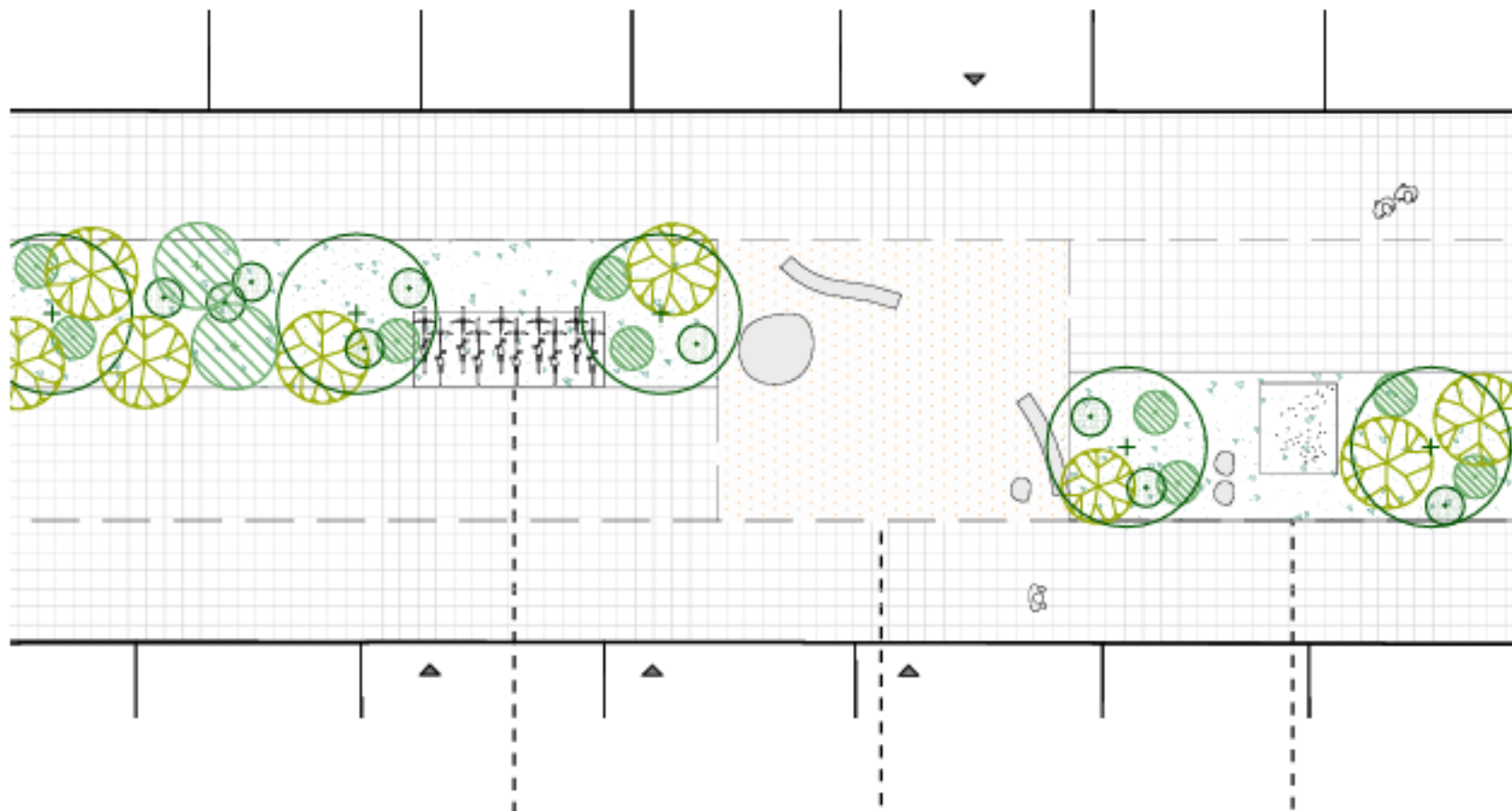
oplevering: 2024

Opdrachtgever: Urban.Brussels

In samenwerking met ORG urbanism &
architecture, Bureau Bas Smets, Traject, Plant en
Houtgoed, Rotor, Common Ground

ONLINE

Voorbeeld van de toepassing van een erf

Integratie van
parkeren

Inpassing van
een chicane
om het
verkeer af te
remmen

Inpassing
van inclusief
stadsmeubilair

Thema's:
Mee-waakzaamheid en
veiligheidsgevoel +
zone zones voor vrije
toe-eigening, Draaiboek
Publieke Ruimte 2024,
urban.brussels, p.522

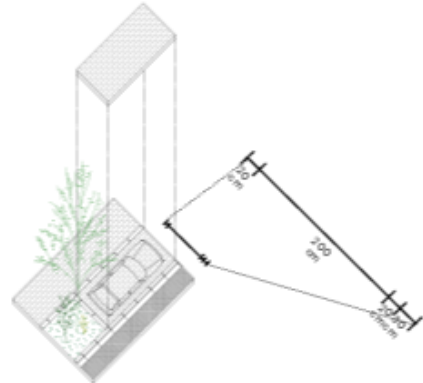
GEB 3: INPASSING VAN GEBRUIKSFUNCTIES IN DE MULTIFUNCTIONELE STROOK

FILTERS

- Wijk- en handelskernen
- Speel- en sportnetwerk
- Omgeving van een cultuurstelling
- Voetgangersnetwerk
- Prioritaire beplanting
- Toekort aan groene ruimte

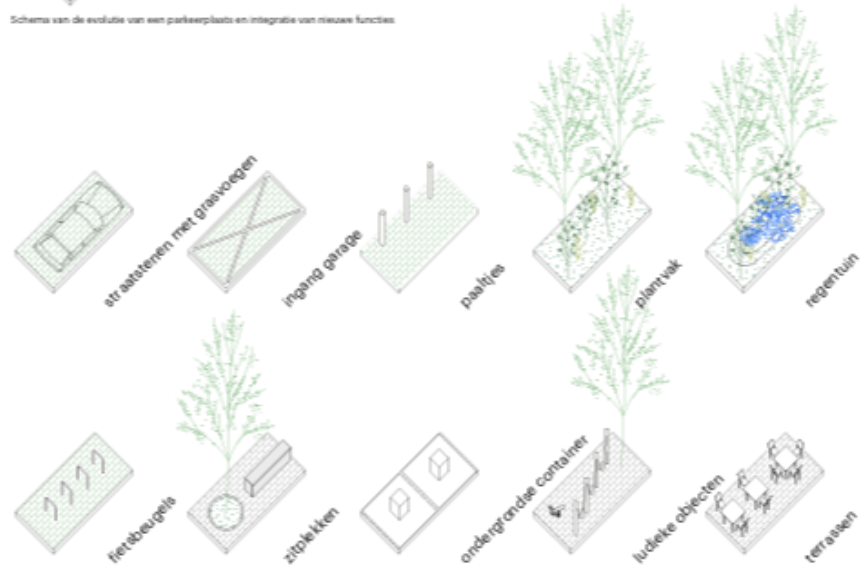
BESTAANDE TOOLS

- Gids Dropzones: Aanbevelingen inzake de locatie en de uitvoering vandropzones (Brussel Mobiliteit)
- Voeds-macrum Horecatemas in de openbare ruimte (urban.brussels)
- De Straatruimte in optima! Voor een stad waar de natuur is toegelaten (Brussel Leefmilieu)
- Fotovademecum 7: fietsparkeervoorzieningen (Brussel Mobiliteit)
- Gids voor de integratie van veiligheidsvoorzieningen in de publieke ruimte (Perspective.brussels)

Schema van de evolutie van een parkeerplaats en integratie van nieuwe functies

De multifunctionele strook is ontworpen als een flexibele, evolutieve tool en volgt het principe van een continue lineaire wortelruimte. Dit maakt de combinatie mogelijk tussen een reeks milieu- en mobiliteitsfuncties die hieronder worden geïllustreerd.

GEB 4: RELATIE TUSSEN FUNCTIES OP HET GELIJKVLOERS EN DE PUBLIEKE RUIMTE

FILTERS

- Wijk- en handelskernen
- Omgeving van een cultuurstelling
- Voetgangersnetwerk
- Fietsnetwerk

BESTAANDE TOOLS

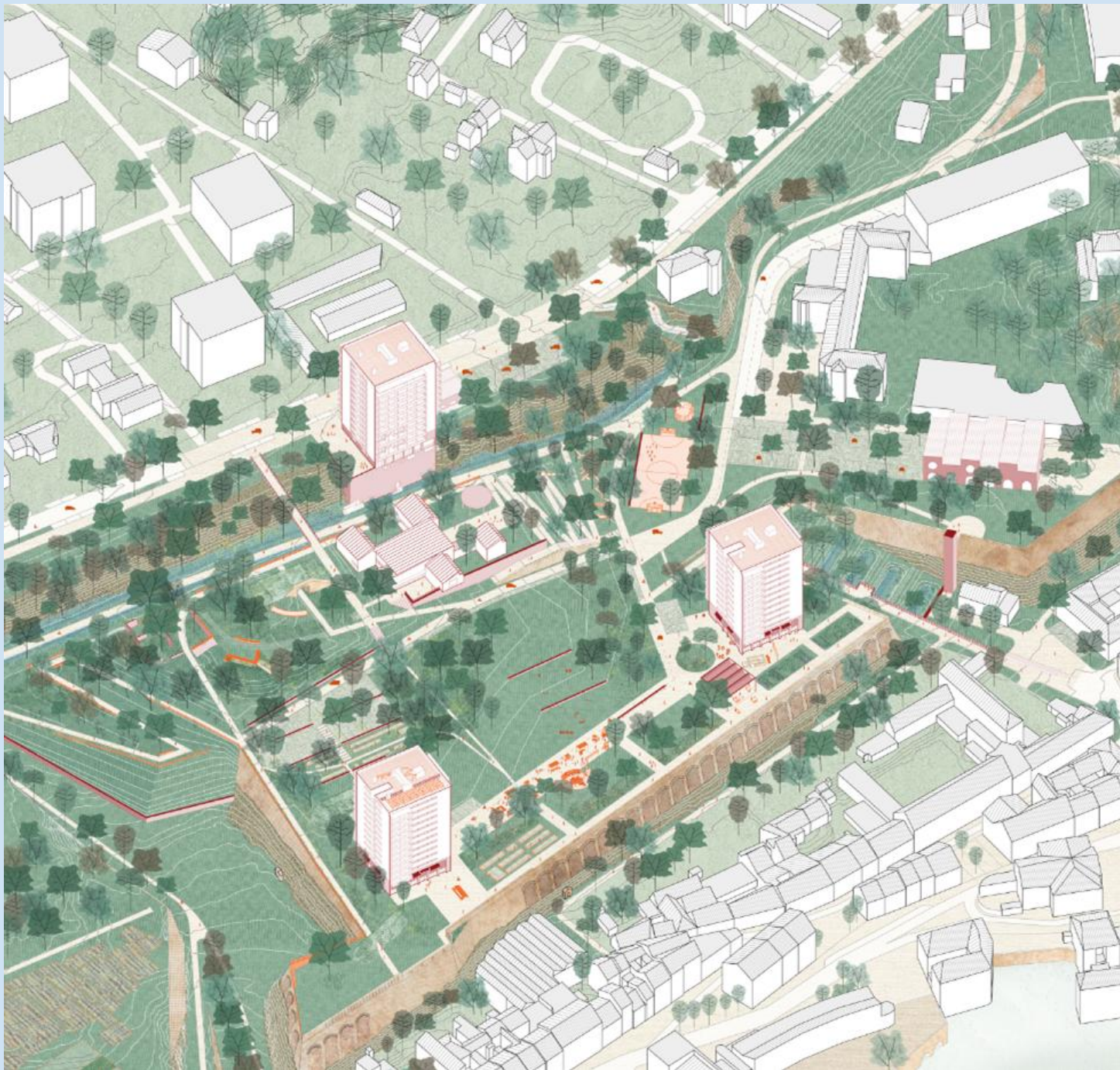

Slotstraat x Papeneest, Brussel

Functies op de benedenverdieping van gebouwen die grenzen aan een publieke ruimte helpen om de publieke ruimte te activeren en zorgen voor continuïteit in de sociale controle. De volgende principes zijn van toepassing:

- Zorg voor interactie tussen de publieke ruimte en de functies in de aangrenzende gebouwen:** de aanwezigheid van winkels, culturele voorzieningen of een school draagt bij aan de activering van de publieke ruimte, die als schakel en drager wordt ontworpen. De activiteiten in verband met deze functies kunnen overlopen in de publieke ruimte (bijvoorbeeld educatieve activiteiten in de publieke ruimte in relatie tot de school).
- Maak sociale connecties mogelijk in de woonwijken:** het ontwerp van de publieke ruimte voorziet plekken die door de bewoners en bewoonsters kunnen worden toegeëigend en die zorgen voor sociale connecties. Dit kan bijvoorbeeld door het integreren van stadsmeubilair of speelplekken, en dit via een participatieproces in overleg met de bewoners. Beplanten van de publieke ruimte kan ook een middel zijn om de benedenverdiepingen te activeren, bijvoorbeeld met moestuinen, door toe-eigening van de ruimte rond de stam van de bomen, enz.

Thema's:
Coweillance
en
veiligheidsgevoel + zones
voor vrije toe-eigening,
Draaiboek
Publieke
Ruimtes 2024,
urban.brussels
, p.558-559

Sedan - Wijk van morgen

Op schaal van een wijk

opdracht wedstrijd

opevering 2025 – lopend

opdrachtgever Ville de Sedan

In samenwerking met LAB705,
AAC, LANOD, BÉRIM,
Métamorphoses urbaines, AGI2D,
Re!nouveau, Itinéraires Bis

programma voor
transitiestedenbouw + heraanleg van
publieke ruimte en renovatie van
meerdere woontorens

ACCOMPAGNEMENT DANS LE TEMPS DE LA TRANSFORMATION : LES 100 PETITS PROJETS

La stratégie «100 petits projets» est développée dans la note d'urbanisme transitoire

Ville et métropole
- Services

Culture et patrimoine

- Le Pôle Culturel MJC Calonne
- Musée Municipal
- Médiathèque Georges-Delaw
- Pépinière d'entreprises Ardenne Métropole de la Ronde Couture
- PIX'in, tiers-lieux
- Stack'R, galerie d'art
- Association Les Amis du Château de Sedan
- Association pour le Patrimoine Industriel de Champagne-Ardenne
- Société d'Histoire et d'Archéologie du Sedanaise

Environnement et protection animale

- ONF Office Nationale des Forêts
- Labo Sauvage (permaculture)
- SOS Chats du Sedanaise
- Association de protection de la faune sauvage

100 PETITS PROJETS

Social et santé

- Escal : épicerie solidaire
- L'Espérance 08
- Association Torcy-Centre
- Femmes Relais 08
- Les Restaurants du Coeur
- Ecole de la 2e chance
- Association ANCRE

Sport

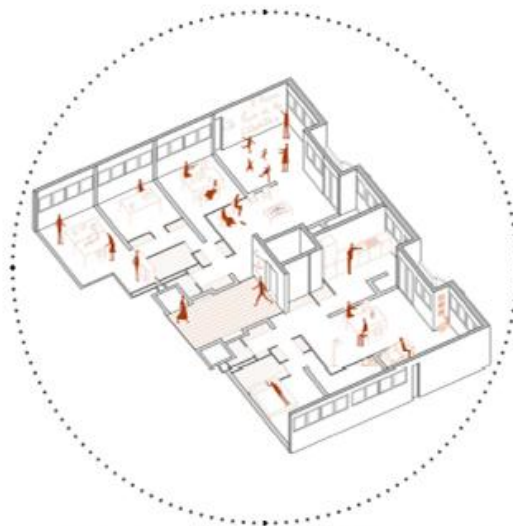
- La Boule Sedanaise
- TCC Le Turenne Cyclo Club
- Courir en Ardenne
- Société mixte de tir Sedan
- Tennis Club de Sedan
- Association Fête le mur - Tennis
- Site officiel Club Athlétique Sedanaise
- A.S SOMMER ATHLETISME
- Sport Canin Sedanaise

Cycle des matériaux

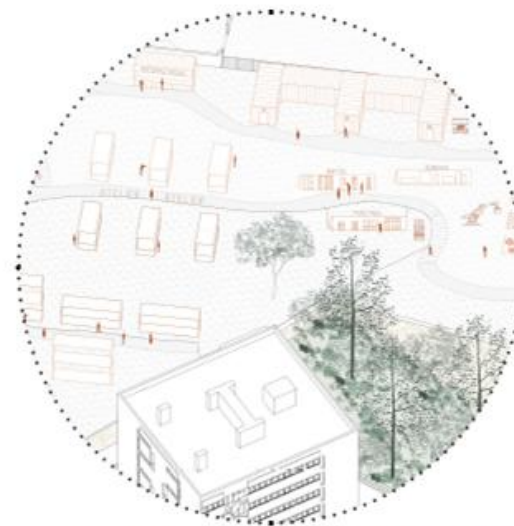
- BO. Matériaux - GES COOPELIS
- Acacia construction - GES COOPELIS
- API CHANTIER
- Re'actif ardenne
- Autres entreprises de insertion
- Autres entreprises de démolition

Préfigurer - prototypage

Occuper l'espace vide - chercher des acteurs

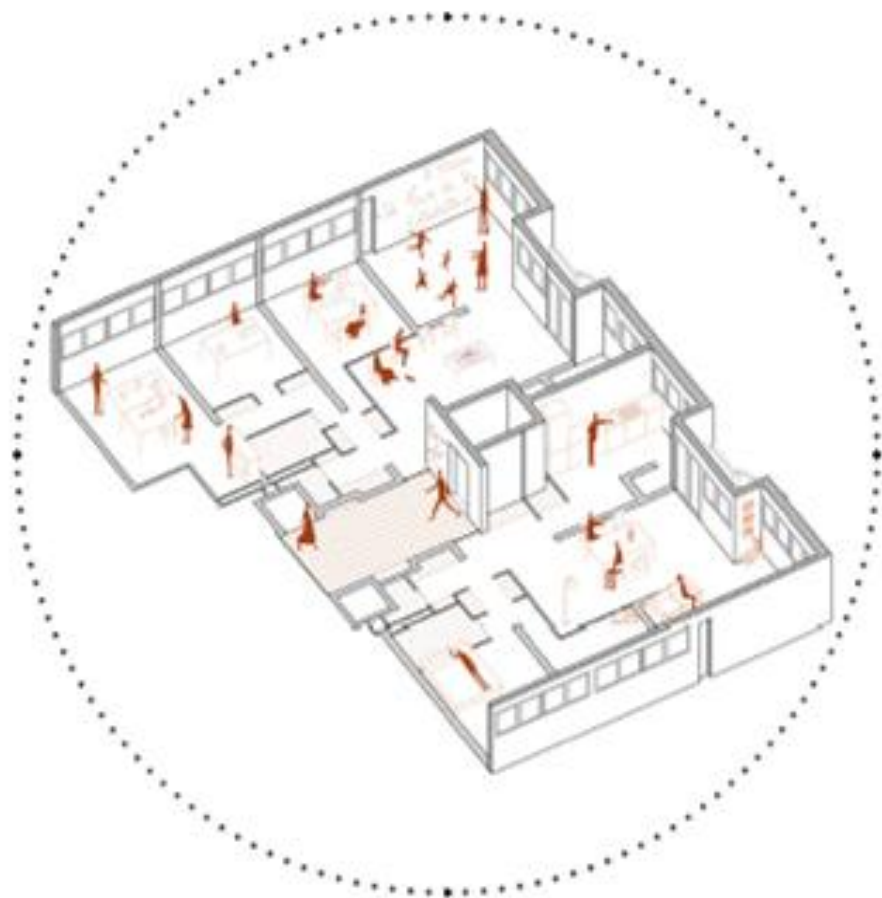
Agir tout de suite avec peu - matériauthèque - cycle des matériaux

41

Thema: Tactische stedenbouw

L'architecture qui dégenre, LAB705, AAC, LANOD, BÉRIM, Métamorphoses urbaines, AGI2D, Re!nouveau, Itinéraires Bis, Les 100 petits projets, Sedan, lopend (participatieproces)

L'architecture qui dégenre asbl, 2026.

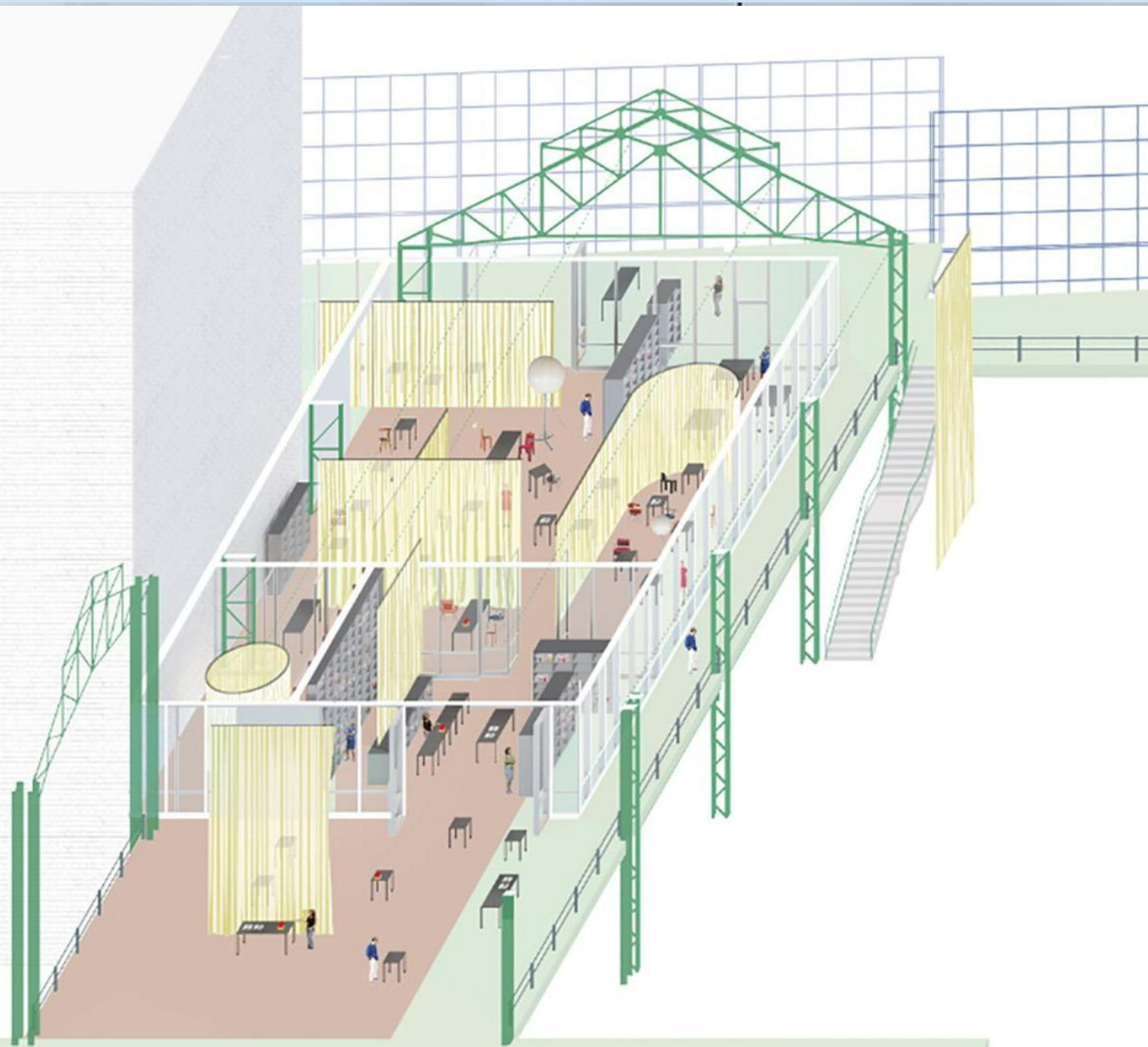
Occuper l'espace vide - chercher des acteurs

Agir tout de suite avec peu - matériauthèque
- cycle des matériaux

Thématique : Urbanisme tactique

L'architecture
qui dégenre,
LAB705, AAC,
LANOD,
BÉRIM,
Métamorphoses
urbaines,
AGI2D,
Re!nouveau,
Itinéraires Bis,
Les 100 petits
projets, Sedan,
en cours
(concertation)

XDGA / L'architecture qui dégenre / Gilles Collard, 2022

Bookshop KANAL

Schaal van een publieke infrastructuur

opdracht genderbegeleiding,
wedstrijd (niet gewonnen) (kort
en zakelijk)

oplevering 2022

opdrachtegevr Fondation
KANAL Stichting / Fondation
CIVA Stichting
In samenwerking met Xaveer
De Geyter Architects, Gilles
Collard

programma leeszaal +
bookshop

**Drempels en
porositeit
tussen publiek
en privaat (iets
vloeiender/meer
voud):**
Bookshop
KANAL, XDGA
/ L'architecture
qui dégenre /
Gilles Collard,
2022

Thema: Drempel en porositeit tussen publiek en privaat
BRONKS Theater, Brussel
Referentie

Thema: Drempel en porositeit tussen publiek en privaat

Bibliothèque Nic-Nac, Laken
Referentie

Tripode Chair No. 20
1950-51
France

Les Arcs
1960s
France

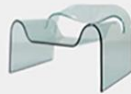

Cini Boeri

Pecorelle
for Arflex
1972
Italy

Ghost Chair
for Fiam
1990s
Italy

D

Denise Scott Brown

Queen Anne
with Robert Venturi
for Knoll Int.
1984
USA

E

Eileen Grey

Bonaparte
1935

Bibendum
1926
France

Non-Conformist
1926
France

Folding Hammock
1936
France

F

Florence Knoll

Lounge Chair
for Knoll Int.
1950s
USA

Armchair
for Knoll Int.
1946
USA

G

Gae Aulenti

Orsay Armchair
for Knoll Int.
1975
Italy

Lounge Chair
for Knoll Int.
1976
Italy

n.4854
for Kartell
1968
Italy

Locus Socus
for Zanotta
1964
Italy

H

Hella Jongerius

East River Chair
for Vitra
2014
USA

Kasese Sheep
for Jongeriuslab
1999

I

Ilonka Karasz

Armchair
ca. 1930
USA

Ilse Crawford

Sinnerlig
for Ikea
2016

Ineke Hans

REX
for Circoform
2011 prod. 2022
Netherlands

Inga Sempé

oesterlen
for gärnäs
2011
Sweden

K

Karin Elisabet Mobring

Amiral
for Ikea
1960s

Amiral
for Ikea
1971

Natura Lounge Chair
for Ikea
1970s

Kazuyo Sejima

SANAA Chair
with Ryue Nishizawa

SANAA
1998
Japan

Armless chair
with Ryue Nishizawa
for nextmaruni
2005

Drop Chair
with Ryue Nishizawa

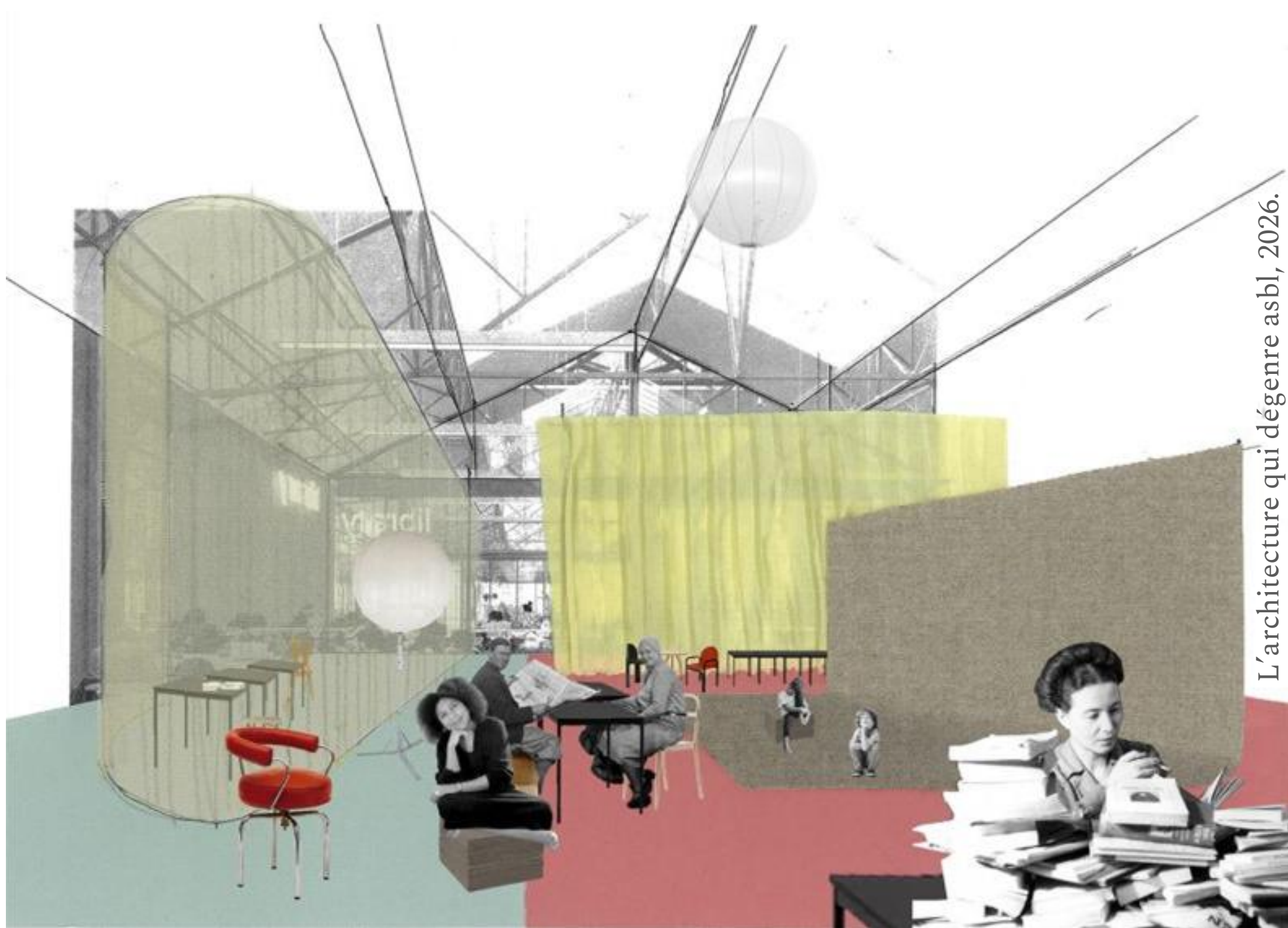
SANAA
2005
Japan

**Thema: Inclusief meubilair
aangepast aan verschillende
lichamen**

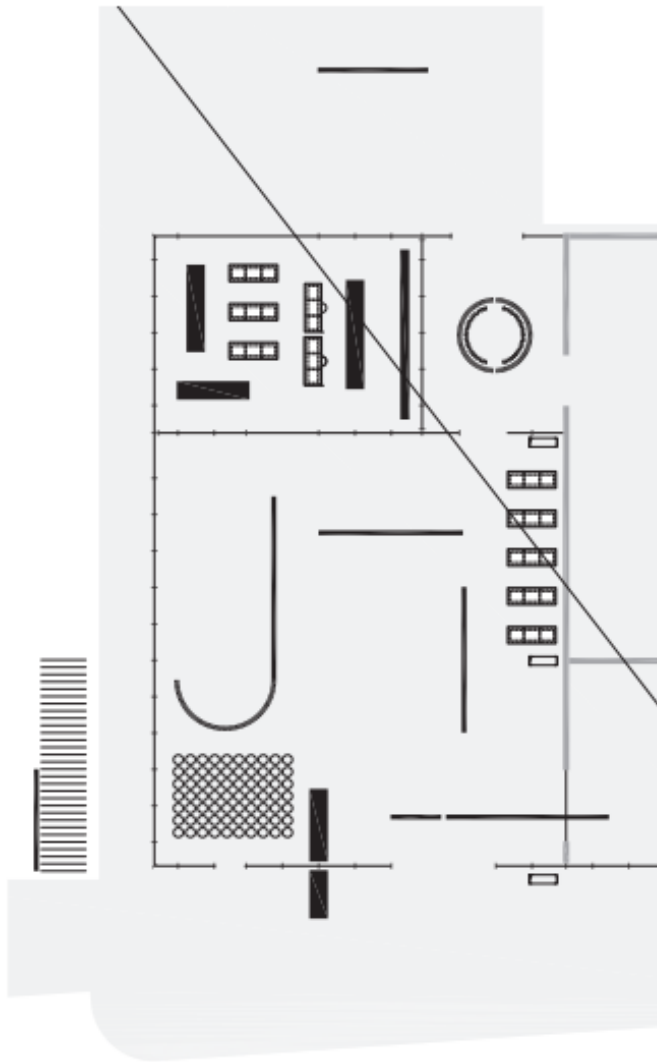
Bookshop KANAL, XDGA /
L'architecture qui dégenre / Gilles
Collard, 2022

Thema:
Huiselijkheid +
activering van de
zintuigen
Bookshop KANAL,
XDGA /
L'architecture qui
dégenre / Gilles
Collard, 2022

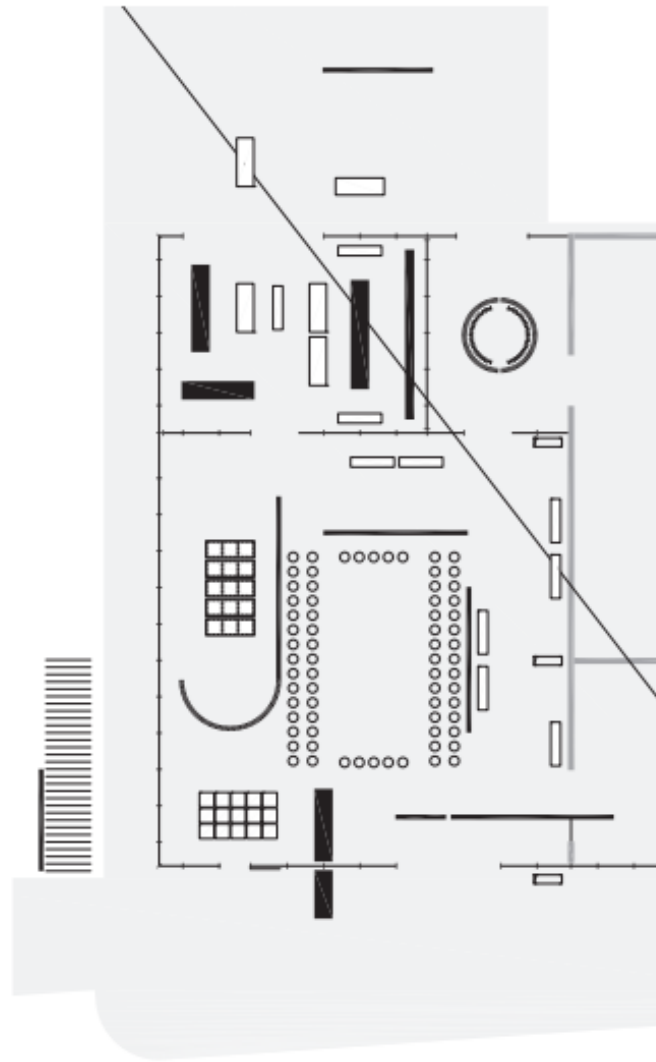
L'architecture qui dégenre asbl, 2026.

Thema:
Modulaire
inrichting van
ruimte en tijd
Bookshop
KANAL, XDGA
/ L'architecture
qui dégenre /
Gilles Collard,
2022

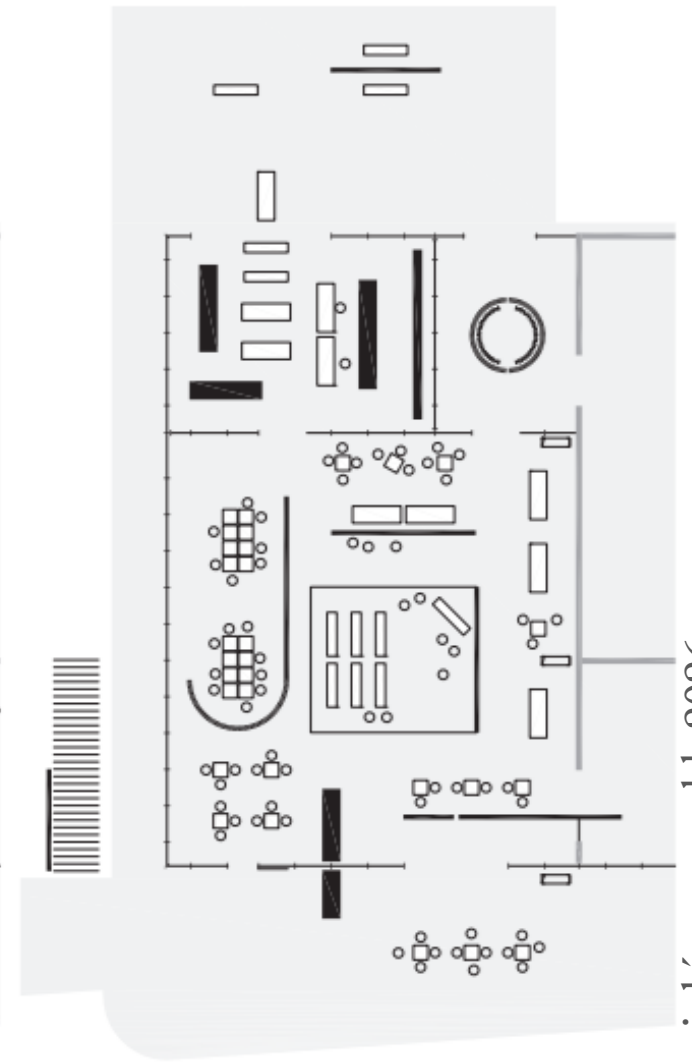
04

Samedi 23h00
NUIT DE PERFORMANCES

05

Samedi 16h00
ATELIER MOUVEMENTS

06

Dimanche 15h00
UN DIMANCHE

Gemeenschap en intergenerationele woningen Moutons

Schaal van de woning

opdracht begeleiding en redactie van het
“Handboek Publieke Ruimte” in het kader van de
integratie van gender- en inclusiecriteria

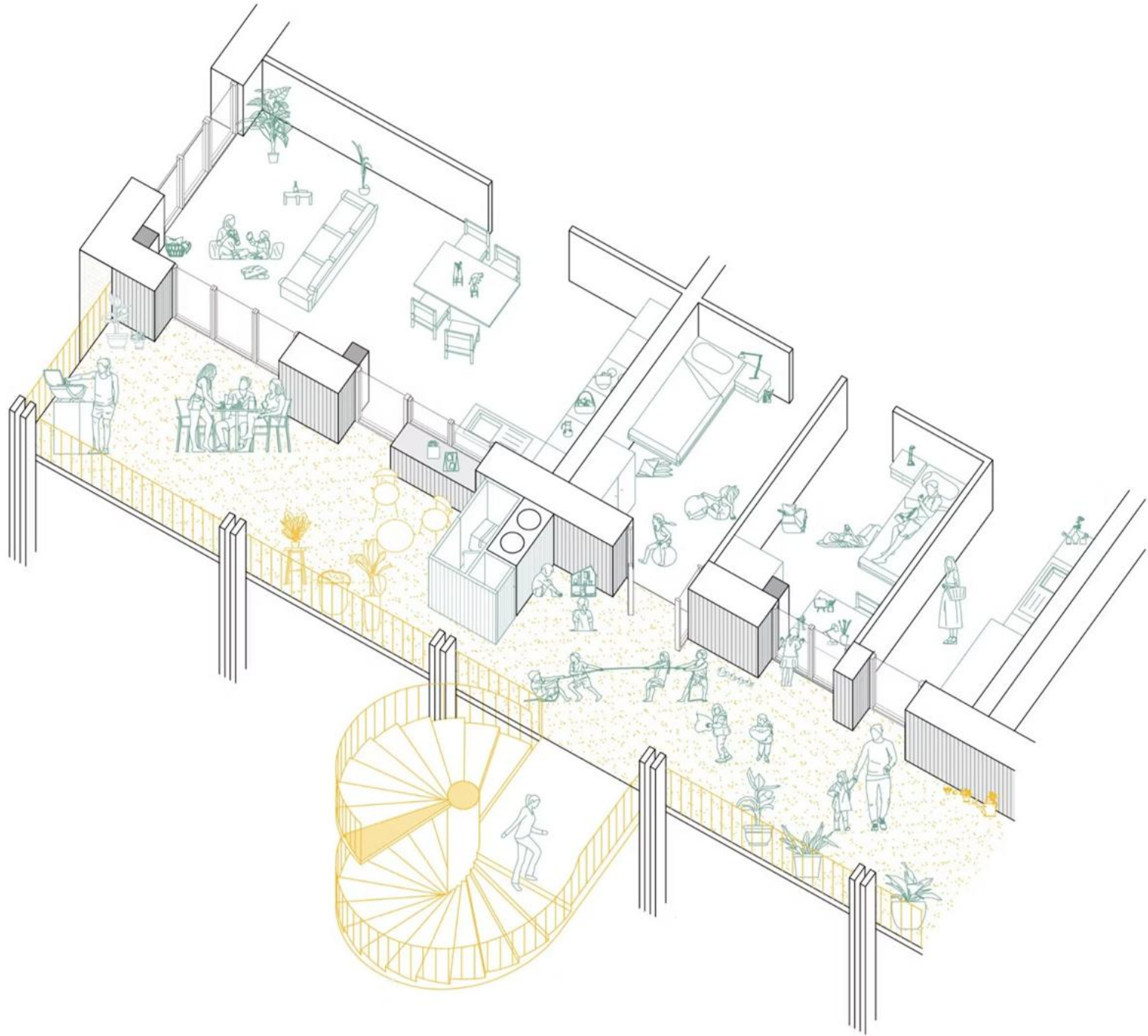
Projectfasen ontwerpwedstrijd (niet gewonnen)

oplevering 2024

opdrachtgever OCMW van de Stad Brussel –
Duurzaam Wijkcontract Versailles

In samenwerking met LAB705, Atelier
Desmichelles, ALTER, ENERG-IR

programma 30 woningen bestemd voor ouderen en
eenoudergezinnen

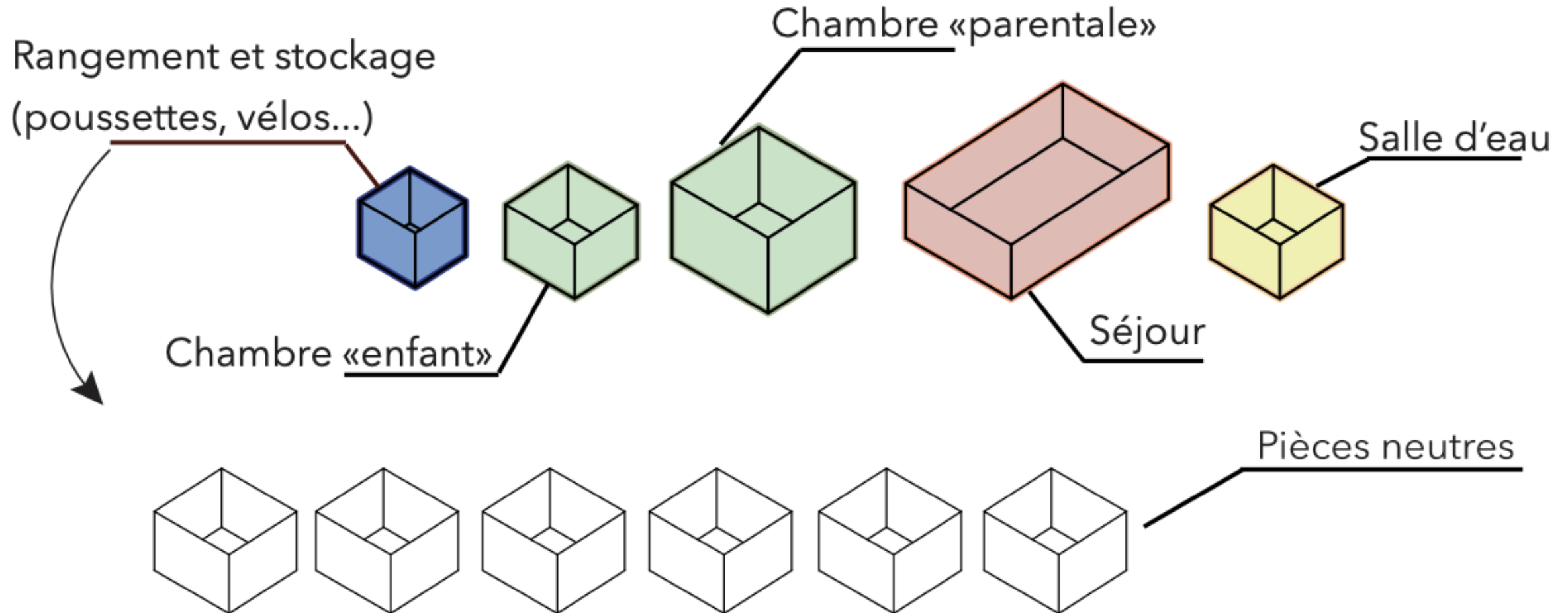

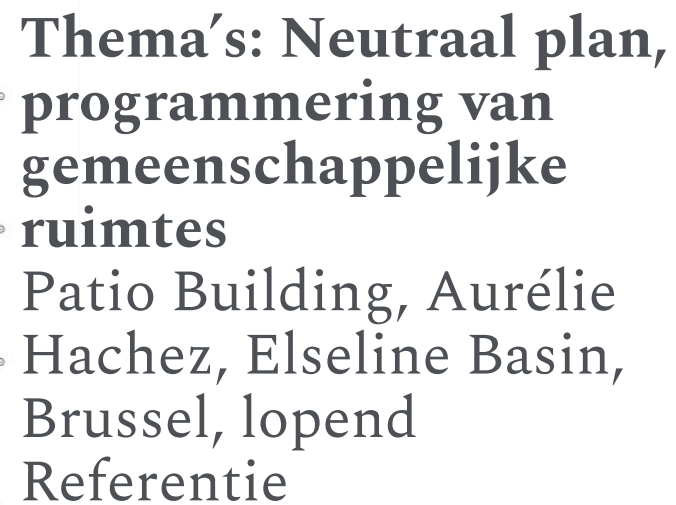
**Thema's: Neutraal plan,
programmering van
gemeenschappelijke ruimtes**
Moutons, L'architecture qui
dégenre, LAB705, Atelier
Desmichelles, ALTER,
ENERG-IR, Brussel, 2024

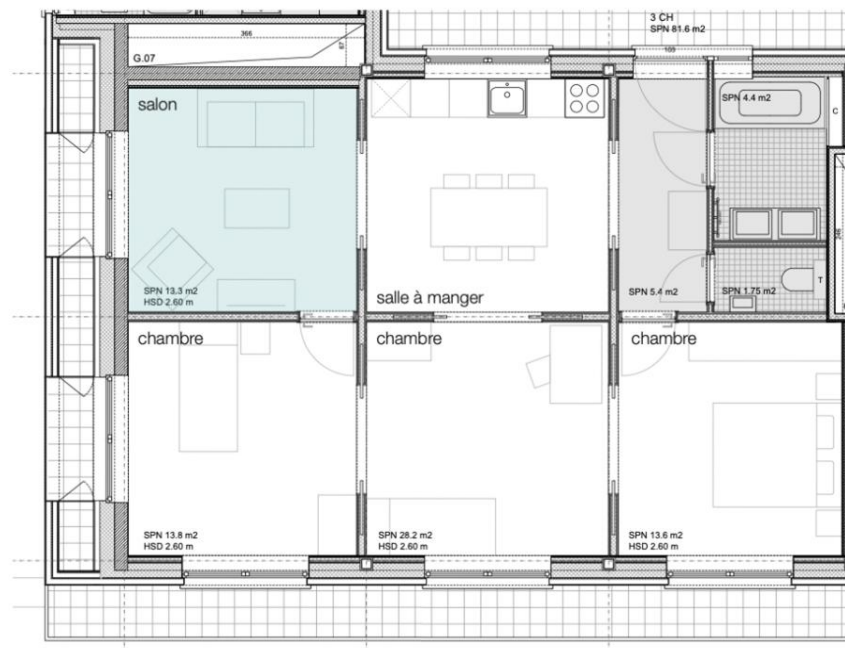
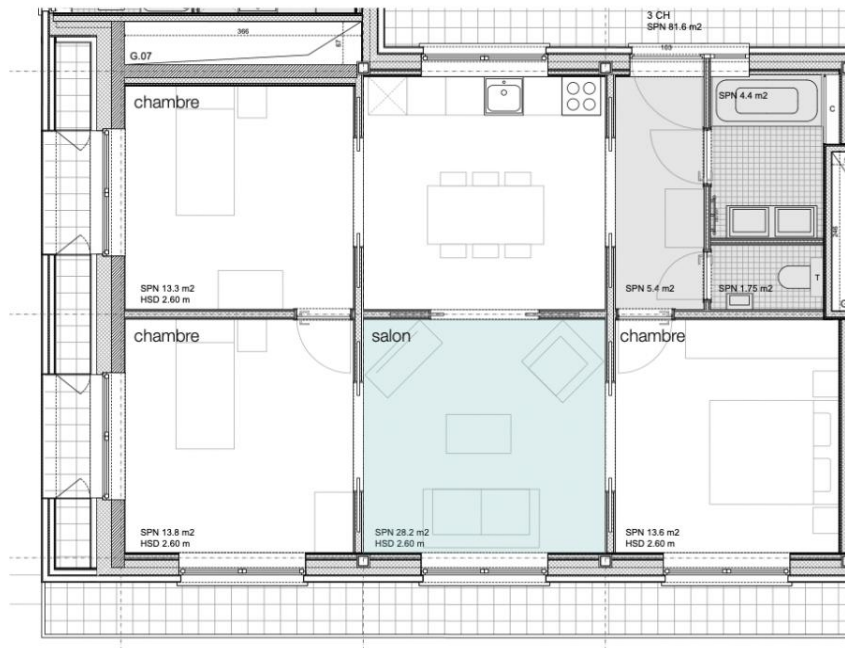
Thema: Modulariteit, bouwvolumes en neutraal plan

Gids “Gelijkheid in woningen garanderen. Methoden en instrumenten – Gender en Stad”, Collectief Gender en Stad en Sabri Bendimérad

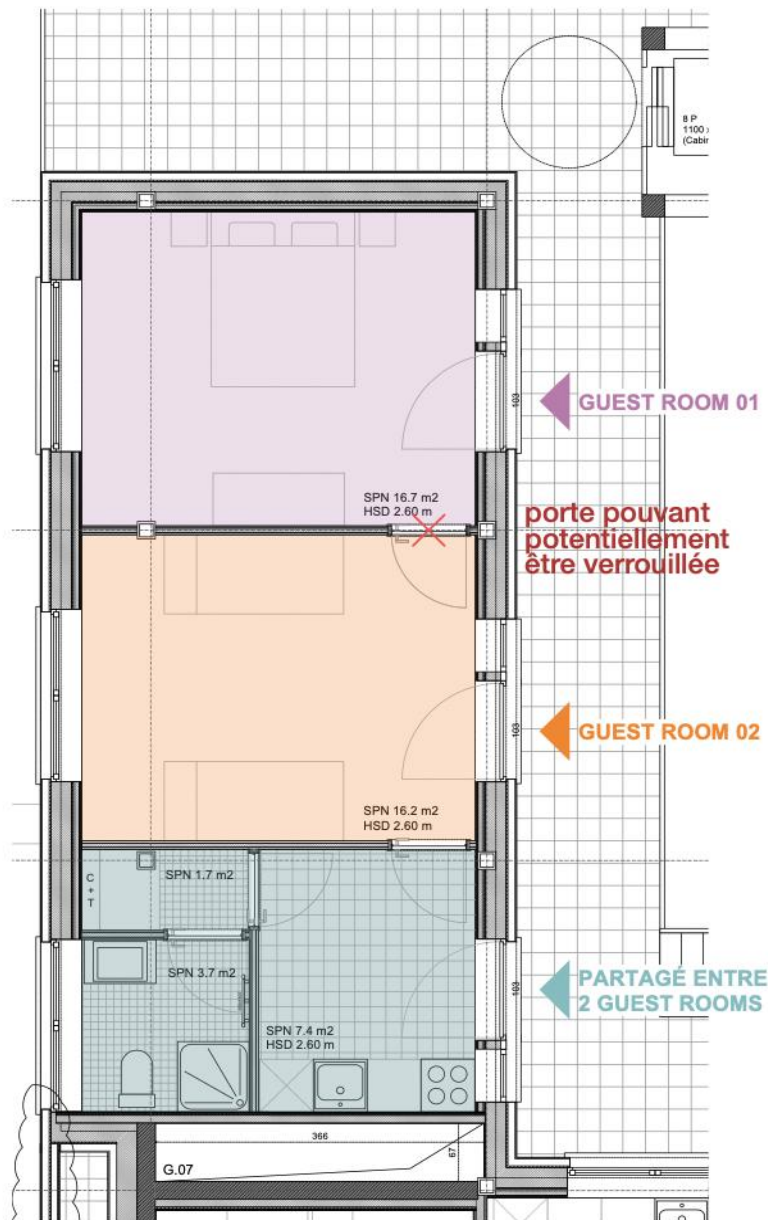
Referentie

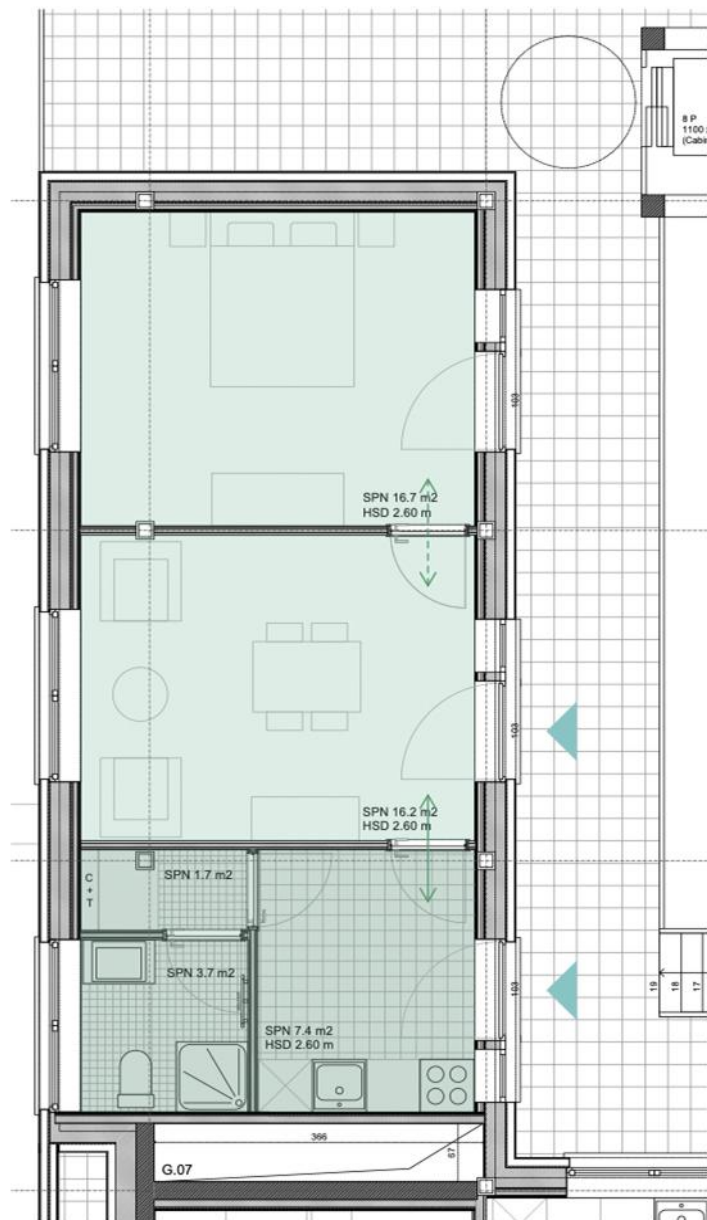

Thema: Neutraal plan
 Patio Building, Aurélie Hachez, Elseline
 Basin, Brussel, lopend
 Referentie

chambres indépendantes

*studio autonome
(type étudiant)*

**Thema: Programmering van
gemeenschappelijke ruimtes**
Patio Building, Aurélie Hachez
Elseline Basin, Brussel,
lopend
Referentie

Queerpiss

Schaal van voorzieningen

opdracht recommandations &
guide de bonnes pratiques pour des
toilettes inclusives

Oplevering 2024

In samenwerking met Garance
vzw + Fat Friendly vzw

ONLINE

Les corps minorisés
ne sont jamais pris
en compte.

60% seulement des sanitaires
publics sont accessibles
aux femmes et/ou à toute personne ne
pouvant ou ne souhaitant pas uriner
debout.

A BRUXELLES
moins de **25%** des toilettes sont
accessibles aux
personnes à mobilité différente,

55% seulement
sont gratuites
et moins de **40%**
sont ouvertes 24h/24.¹

Les toilettes sont presque
systématiquement genrées, c'est même
une obligation reprise dans le Code du
bien-être au travail belge.

Par ailleurs, bien que les personnes
très grosses² représentent **21,2%**³
de la population belge
et que les personnes grosses en
constituent **55,4%**⁴,
ces espaces peuvent rarement les accueillir
confortablement.

QUEER PISS

Des
toilettes
hors
norme
pour
Bruxelles

**In totaal 9
zittoiletten
in de
Vijfhoek ...
tegenover
10 urinoirs!!
Stad Brussel
[\[online\]](#)**

Thema:
Inclusieve
sanitaire
voorzieningen
Brochure
QueerPiss,
online
beschikbaar.
2025.
L'architecture
qui dégenre,
Garance vzw,
Fat Friendly
[\[online\]](#)

Il n'y a donc pas de petits détails en ce qui concerne l'accessibilité et le confort de toutes. D'une simple poubelle à la largeur de l'espace, de la présence d'un lave-main à une signalétique non genrée, tout contribue à rendre un espace accueillant ou, au contraire, à compliquer son usage pour certaines. Trop souvent et dans l'indifférence, ces espaces pourtant essentiels excluent. Il est nécessaire de faire mieux! Pour ça, des solutions existent!

Il n'y a pas de réponse universelle, chaque toilette a ses problématiques et ses potentielles solutions. Mais gardez-le en tête: proposer des toilettes plus accessibles c'est une façon concrète de lutter contre la perpétuation des inégalités et de prendre soin de ceux et celles qui habitent ce monde avec nous.

On espère que cette brochure vous donnera envie de faire de cette question un enjeu prioritaire.

Comment faire mieux?

	SIGNALÉTIQUE Comment comprendre l'utilisation des toilettes	USAGES Comment rendre l'accès aux toilettes plus facile et confortable	INFRASTRUCTURES Comment modifier l'espace pour le rendre plus accessible
BON MARCHÉ S'améliorer à moindre coût	→ Enlever la signalétique liée au genre → Ajouter un écriteau (toilettes pour toutes ou WC)	→ Rendre l'accès gratuit (en ne devant pas consommer pour accéder aux toilettes, par exemple) → Rendre les toilettes accessibles depuis l'espace public sans contrôle	→ Changer le sens de l'ouverture de la porte (vers l'extérieur) → Mettre des pentes là où il y a des petites différences de niveau
MODÉRÉ + suivre les recommandations du point bon marché Dédier un budget à l'amélioration des toilettes	→ Remplacer la signalétique liée au genre: mettre des images de l'objet plutôt que d'individus → Préciser l'accessibilité: le chemin clair vers les toilettes, la présence de toilettes PMR, le nombre de marches et/ou la disponibilité d'un ascenseur → Préciser les infrastructures présentes dans les toilettes: toilettes assises, urinoirs, poubelles, table à langer, lavabos, lave-mains...	→ Proposer des brochures, posters et autres infos (anti-violences, réduction des risques liés à l'usage de drogues, sexualité...) → Mettre à disposition gratuitement des protections hygiéniques → Mettre à disposition gratuitement des moyens de contraception et protections contre les IST (préservatif, carrés de latex...) → Installer une décoration accueillante → Accrocher ce poster, par exemple	→ Simplifier les passages (enlever des obstacles potentiels, minimum 90 cm entre deux objets) → Rajouter des installations (lave-mains dans les WC, table à langer, poubelles...) → Travailler la sensibilité au son/lumière (limiter les lumières blanches et froides, éviter la musique trop forte) → Améliorer le niveau d'intimité: installer des verrous facilement utilisables et visibles, éviter les cloisons trop légères...
CHER + suivre les recommandations du point modéré Restructurer entièrement son offre de toilettes	→ Travailler la signalétique des toilettes en faisant appel à des designers qui réfléchissent à ces questions¹ → Travailler la signalétique dans le lieu et en amont du lieu pour se rendre aux toilettes²	→ Donner un contrat de travail à une personne préposée au bon fonctionnement et au nettoyage → Prévoir une personne référente sur place selon les événements du lieu pour la prévention et l'aide aux personnes...	→ Restructurer les toilettes existantes ou ajouter une offre de toilettes → Auditer l'accessibilité du site → Installer les toilettes à un niveau accessible aux PMR → Individualiser les toilettes → Questionner la nécessité des toilettes mixtes en fonction du contexte socio-culturel et géographique

¹ Victoria Piza, La Grande Commission, Projet Wiers, Eye Eye Binary...
² L'œil Pour Marseille et son bureau d'études en accessibilité proposent un service d'accompagnement dans l'élaboration de projets de construction ou de rénovation des locaux jusqu'à leur finalisation.

Feminist Architecture Assembly

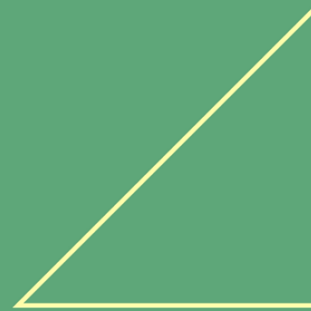
Integratie en verspreiding
van goede praktijken
(opleidingen,
belangenbehartiging,
genderbegeleiding van
gemeenten, enz.)

Feminist Architecture Assembly #2, 2025
PAF x L'architecture qui dégenre

FEMINIST ARCHITECTURE ASSEMBLY

PAF X L'ARCHITECTURE QUI DÉGENRE

28/11

09:30-17:00
Brussels

Belangrijkste uitdagingen

Strengths / forces

Historische basis
Beproefde praktijken
Territoriale expertise van de organisatie
Lage kostprijs (!)
Kwaliteitsgarantie
Afstemming aanbevelingen

S

Weaknesses / faiblesses

Gebrek aan politieke ambitie
en financiële middelen
Wedstrijd >< participatie
Representatie
(commissies, macht, enz.)

W

Oportunities

Kwaliteitskamer +
(elke projectfase)
)Gendermainstreaming
& genderbudgeting ++
Verplichte bestekken
Gendervisie + (GSV/GBP)
→ *INCLUSIEVE STEDEN*

O

Threats / menaces

Genderification
Tokenisering (racisme,
kapitalisme,
enz.) Afwezigheid van
verantwoordelijkheid / van
wil "Roze stad"-syndroom

T

TOOLS, WEBSITES, BRONNEN

- Draaiboek Publieke Ruimtes
<https://urban.brussels/nl/pages/draaiboek-publieke-ruimte-in-het-brussels-hoofdstedelijk-gewest>
- Brochure Queerpiss
https://www.garance.be/wp-content/uploads/2024/12/2024_brochure_queerpiss_Garance-AQD-Fatfriendly.pdf
- Cartographie Fatfriendly
<https://fatfriendly.be/>

Bedankt! Vragen? Andere invalshoeken? Reacties?
info@architecturequidegenre.be

architecturequidegenre ...

L'architecture qui dégenre

541 publications 11,5 k followers 2 140 suivi(e)s

Architecte (Design)

BE 26-28.09.25 Matrimoine/onium

Apolline•Audrey•Annabelle

•Camille•Elisabeth•Lola•Rosalie•Shana

... plus

linktr.ee/Matrimonydays et 3 de plus

CONTACT

Apolline VRANKEN

Oprichter, bestuurder & coördinator

info@architecturequidegenre.be

L'architecture qui dégenre asbl

<https://www.architecturequidegenre.be/>

